

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

Pest'a

15/27

Septemv're

1865.

Ese in fie-care luna de trei ori adeca in 5. 15.
si 25. dupa e. v. continendu doue cóle.

Pretulu pentru Austria

pe Opt.—Dec. 2 fl. —
pe Opt.—Jun. 6 fl. — cr.

Pentru Romania

pe Opt.—Mart. unu galbemu.

Nr.

11.

Cancelari'a redactiunei

Strat'a arborelui verde Nr. 22.

unde sunt a se adresá manuscriptele si banii
de prenumeratiune.

Epistolele nefrancate nu se primescu si opurile
anonime nu se publica.

I

cursu

anuale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A. PAPIU ILARIANU.

Barbatulu alu carui portretu decoréza pagin'a acésta, e unulu dintre cei mai cunoscuti barbati ai nostri, — carele ca aperiatoriu dreptulu poporulu romanu si ca istoricu si-a eluptatu nume insemnatu, in istori'a literaturei nóstre.

E nascutu la 27 septemv're 1828 in Bezdedu comitatulu Solnoculu int. din Transilvania. Tata-seu fu preotu romanescu cu distinsse invetiaturi filosofice si teologice si d' unu raru patriotismu, carele apoi la anulu 1848 portandu nu numai cruce ei si sabia in cinga, si-sacrificá viéti'a pentru natiuna-

A. Papiu Harianu.

litatea romana din Transilvania, — mama-sa erá fic'á preotulu romanu Hodosiu din Bergbia de Muresiu, (matusi'a dlui Vice-Comite Hodosiu din comitatulu Zarandului,) o femeia de rare virtuti morale si de unu curagiu civicu si patrioticu.

Dlu Papiu a studiatu cu spesele parintilor sei si mai antâiu la gimnasiulu din Osiorheiulu de Muresiu, dupa acea unu anu de filosofia in liceulu din Blasiu, alu doile anu de filosofia in liceulu din Clusiu. La 1847 erá absolutu juristu din Transilvania. In acestu cursu de studiu

inveția de la tata-seu Cronic'a lui Sîncăi, istori'a și ortografi'a lui Petru Maioru.

La anii 1845—47 fiindu studinte în Clusiu, redigea o fôia romanésca scrisa, ce continea opuri beletristice și eră intitulata: „Diorile“ — acésta fôia se 'mpartiá pentru cetire între cei 50—60 studînti romani cari studiara atunce în Clusiu, și dupa putînele medilóce de desceptare natiunala pe acelu tempu, contribuía fôrte multu la innaltierea patriotismului acelor teneri, carii peste unu aňu aveau sê devina tribunii poporului romanu din Transilvania. Acésta fôia facea multu sgomotu pe acelu tempu în Clusiu nu numai între romani, dar chiar și între unguri; incepura a se interesá peste putînu de acesta fôia cancelistii romani din Osiorheiu, între carii erá și Avramu Jancu, colegu de scóla și amicu intimu alu dlui Papiu. Câte-va opuri din fôia acesta se publicara și în „Fôia pentru minte, ánima și literatura“. Asta fôia facea din tenerimea romana din Clusiu, asié dicandu, unu singuru trupu și sufletu; mare natiunalismu și armonía domneá în tenerimea romana d' atunce în Clusiu; avea o adeverata presentîre a evenimintelor ce urmara mai tardiu.

La inceputulu anului 1848 se inscrise între cancelistii tablei regesci din Osiorheiu. Neci odata n'au fostu acolo atátia teneri romani ca atunci. Pe acelu tempu practisá în Osiorheiu și Escelinti'a Sa I. V. Pop acuma presiedintele tribunalului supremu de Transilvania, — tot atunce Jancu, Buteanu și alții. În privinti'a asta indrumámu pe cetitorii nostri la istori'a dlui Papiu, în care atátu tenerii d' atunce din Osiorheiu, câtu și participarea unora din ei, precum a dlui Papiu etc. la evemintele din 1848 sunt descrise mai pe largu. Despre dlu Papiu amintim ací numai atát'a, cá fu membrulu comitetului la adunarea tienuta în 15 maiu la Blasiu pe campulu libertátii și secretariulu și archiviariulu comitetului de pacificatiune alesu în adunarea din Septemvre.

Dupa revolutiune la anulu 1850 nemul-tiamitu cu studiele facute la mic'a Academia din Clusiu, a mersu la universitatea din Viena, unde a continuatu studiele sale juridice și la 1854 le-a terminatu în Padua. La 1855 rentornandu din Italia incepú a practisá la unu advocatu din Viena, dar curendu fu invítatu de príncipele Ghica din Moldova (amicu sinceru alu sciintielor și literatilor și mare patronu alu scólelor) la scólele din Iasi de profesoru și fu între cei d'antái profesori cari deschisera facultatea de legi în Iasi. A propusu dreptulu penalu și

statistic'a, dupa acea dreptulu romanu și istori'a universală. În acelu tempu mare sboru apucase progresulu scólelor în Moldova, inspectate și organizate de Laurianu, pana la 1858, candu dupa ce se retrasese Ghica din domnia, apucara guvernulu Moldovei Caimacanii turcesci Balsiu și Vgoridi și ministri lor, acești vrajmasi pe fatia a totu ce erá scóla și sciintia romanésca, hotarira a disolvá scólele din Iasi în cari vedeau cuiburi revolutiunarie. Laurianu și Papiu parasira scólele din Iasi și d' atunce datéza decadin-ti'a lor.

La 1860 fu Jureconsultulu Moldovei, ér la 1861 de locu dupa infintiarea curtii de casatiune în Bucuresci, procuroru la acea curte și sub ministeriulu lui Cogalniceanu câtva tempu ministrulu justitiei, atunce fu decoratu prin Sultanulu cu ordulu Medjidi clas'a II.

Din opurile dlui Papiu amintim „Istori'a Daciei Superióre“ inca necomplete, ce a scri-su-o ca juristu în 1850—51 la Viena, — „Independinti'a Transilvaniei“ la 1860, care s'a tradusu și în limbi straine, francesce au esítu din ea doue editiuni trad. de renumitul Ubicini, — în limb'a italiana a tradus'o celebrulu Veggezi Ruscala, — ér nemtiesce invetiátulu Neugebauer; la anulu 1862 a inceputu a publicá o fôia periodica de celu mai mare pretiu pentru literatur'a romana, sub titlulu: „Tesauru de monuminte istorice pentru Romania“. Acésta întreprindere este întru adeveru unu tesauru pentru toti amicii istoriei romanilor, — este unu isvoru nepretiuítu pentru acela, carele cu tempulu va sê scria o istoria completa a natiunei nóstre. Dorere! cá intentiunea cea buna a dlui Papiu nu e imbrátisíata cu partinire receruta din partea publicului cetitoriu! Afara de aceste dlu Papiu a mai publicatu mai multe brosiure ocazionale și forte multi articoli prin diuarie. Bibliotec'a-i este póte cea mai avuta de colectiuni, de carti vechi și noue de cea mai mare raritate, în diferite limbi, precum și de manuscripte ce le adunase de prin mai multe biblioteci și archive straine, precum în Berlinu la 1859—60 etc.

De presentu dlu Papiu e procuroru la curtea de casatiune în Bucuresci și redigéza cu diligintia neobosita „Tesaurulu de monuminte istorice“. Ddieu sê-i deie potere și vietia îndelungata la publicarea acestei colectiuni interesante!

LACULU.

(De Lamartine.)

Asié 'n veci aruncati pe tiermuri totu mai noue,
In nóptea fâr' de stea, sê nu mai rentornâmu,
Pe-alu vietii oceanu pe-o dî nu-e concesu noue
Ancor'a s'aruncâmu ?

O! lacu, unu abia facû a sa carare,
Si-aice unde ca sê vina ar avé,
Vinu singuru-singurelu la petr'a-acea pe care
Odata ea siede.

Asié mugeai si-atunci sub stancile-ti profunde,
Atunci chiaru ca si-acû fusi ruptu de cóstea lor,
Si ventu'-asié scaldá in albele tale unde
Picioarele ce-adoru.

Tîi minte tu de sér'a ? cand ambii linu plutindu,
Tacerca ce domniá sub ceriu si p'alu teu malu
Luntrasii numai singuri o 'ntrerumpeau lovindu
Armoniosu-ti valu ?

De locu unu sonu in lume de totu necunoscutu
Suná armoniosu din tiermu'-ncantatoru,
Si undele-ascultara, ér viersulu celu placutu
Cantá c'unu totu sonorú :

„O! tempu si óre iuti ! primiti a mea rogare,
Suspindet cursulu vostu !
Lasati ca sê gustâmu placerea trecatóre
Mai dulce 'n traiulu nostu !

Destui nefericiti ve róga cu 'nfocare,
Cu ei sborati, fugiti !
Luati viet'i'a lor, necesuri-li-amare, —
Úitati pe fericiti !

O clipa sê mai ceru, ia daru e a mea ruga
Câ-ci tempu-e trecatoriu.
Dîeu noptii : Curgi mai linu ! dar ah ! câ o alunga
A dîlei lucii diori.

Deci sê iubimu, iubimu si ór'a fugitóre,
Aidati s'ó folosimu !
Câ-ci omu-e fara portu si tempulu tiermuri n'are,
Elu eurge, noi pasîmu.“

Se pote tempu gelosu, ca clipele placute
Cand ambii inbetati d'amorului nectaru,
Sê tréca de la noi, sê sbóre-asié de iute
Ca tempulu plinu d'amaru !

Si noi nu mai potemu sê dâmu de a lor urma ?
Trecutu-a pentru veci ? ce ! totulu e perduto ?
Astu tempu ce ni l'a datu, astu tempu ce ni le curma
Nu ni le-a dá mai multu ?

Trecutu, eternitate, voi negre profundîmi,
Spuneti : ce faceti voi cu tempulu inghitû ?
Vorbite : mai da-ni-ti candva placerile sublîmi
Ce voi ni le-ati rapitu ?

O ! lacu si mute stanci, spelunci, padure-obscura
Crutiate indelungu de-a vremei ageri colti,
Pastrati in peptulu vostu, frumos'a-acea natura,
Placerea-acelei nopti !

Si cand vei odihni si cand vei fi 'n viscóle,
Pastréza mandru lacu si voi tiermi desfetati,
Bradi negri si stanci mari, ce ca in cautatóre
In apa ve cautati.

Cand plange-unu linu zefiru pe valurile tale,
Pe malu de-a resuná ecoulu desceptatu,
Steluti'a de-a varsá suavu radiele sale
Pe luciu-ti curatu.

Si ventulu care geme si tresti'a ce oftéza,
Mirosulu parfumatu de aeru in floritu, —
Si totu ce-se aude, se vede, respiréza,
Sê dîca : S'au iubitu !

G. Crisianu.

Mai bine mórta.

— Novela originale. —

(Finea.)

VI.

Nenorocit'a Zela vediendu trist'a sórte in
carea a ajunsu, a 'nceputu a plange amaru, ca-
pulu si-l'a aplecatu spre pétra, o amortiéla
usióra cuprinsa intregu corpulu ei si acusi-acu-
si erá sê adórma dupa atâte fatige, cand usi'a
inchisórei se deschise.

Elemiru, inbracatu in vestminte pretióse,
cu surisu diavolescu pe budie se apropiá catra
frumós'a fêta, carea indata ce lu vediù, cu repe-
diune se scolà de pe pétra, si ca fara voia puse
man'a 'n sinu.

— Ah ! necuratule — strigà ea — ai ve-
nitu sê te delectedi in sórtea mea cea trista, —
du-te, du-te monstrule, eu nu te potu vedé, nu te
potu suferi !

— Dar' bratiulu meu care te ascépta, po-
tévei óre suferi, daca ti juru cà te iubescu, cà
fara tine nu potu fi, cà tu nu poti fi a altuia
fara numai si numai a mea, atunci ce mi-respun-
di frumós'a scump'a mea ? intrebà Elemiru cu
unu surisu ce cautá sê faca impresiune.

— Mai curendu voiu inbratiusiá unu lemnu
ardietoriu, decátu si numai cu o vórba blanda
sê-ti dau de scire cà am incetatu de a te urí.

— Asia!? columb'a dara inca are fiere, si angerii se mania si nutrescu ura neinpacata . . . dar' acésta este câ nu e adeveru? tu numai te prefaci, . . . o! tu, tu câ sióda mai esti, — inse scii, mi s'a cam urítu de siodieniele tale, acum cauta dar' si te decide, — vréi sê fi soci'a mea, séu celu putienu . . . vina, vina scumpa draga, câ-ci tu esti placuta, tu esti gratiósá. . . .

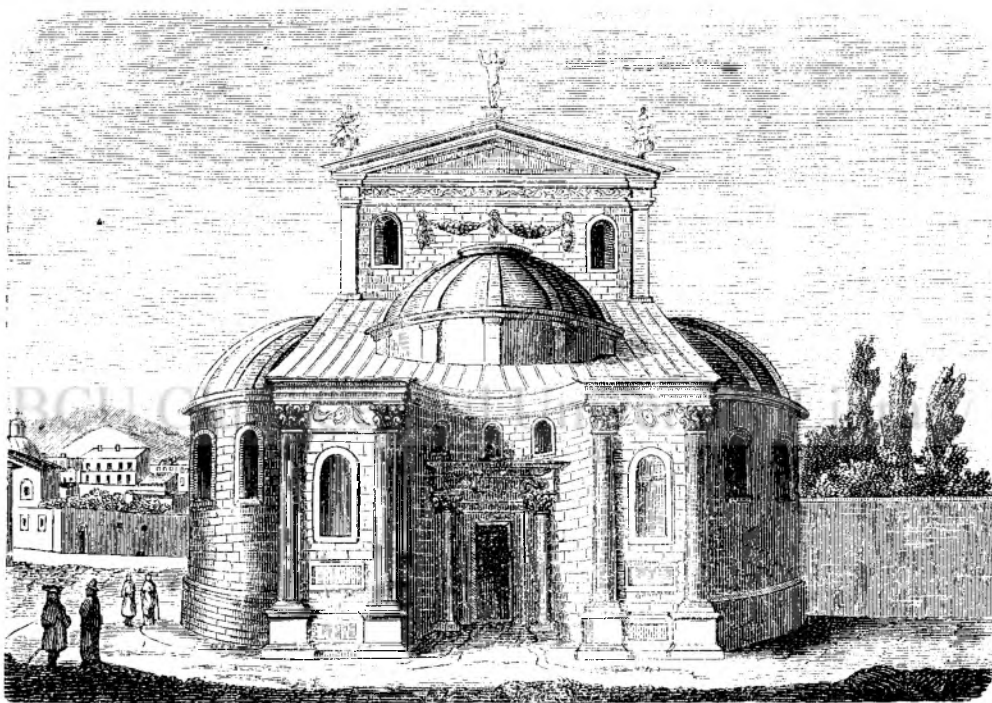
— Taci fiara spurcata, — intrerupse Zela, cu atâta energia, câ tiranulu fara voia se 'nspaimantà, — taci paganule, nu te apropiá de mine!

— Si daca eu totusi m' asiu apropiá, si daca te-asiu inbratusiá?! — intrebà Elemiru.

pe tine nu te-am potutu invinge, apléca-te tu mie si eu ti dau tóte cununile mele de invingere, . . . dar' du-te, du-te, cugeta inse câ nime nu te-a iubi precum te iubescu eu. . . .

Zela ascultá cu atentiune aceste vorbe frumóse, ochii ei erau neincetatu tintiti spre fati'a tiranului amórosu, dar' elu erá atâtu de liniscitu câ nu erá cu potintia sê se indoiésca in sinceritatea lui.

— Elemiru! — dîse Zela cu o vóce tremuretória, — daca nutresce anim'a ta órecare bunatate si gratia pentru mine, daca me iubesci, daca vréi ca in tóta viétia mea neincetatu sê-ti

Templulu lui Romulu (vedi de pe pagin'a 135.)

— Atunci in acelu momentu séu tu, séu eu voiu mori! — respunse Zela cu maiestate.

— Asia óre?! — en sê vedemu dara! . . .

Cu aceste se apropiá catra féta, dar' ea cu repediune scóse man'a din sinu si aretà unu stiletu usioru.

Elemiru se 'nspaimantà, dar' reculegandu-se, sciù sê arete o moderatiune rara.

— Frumosu, fórte frumosu! — dîse elu cu blandétia prefacuta — tu esti o féta de laudatu, bravur'a ta a invinsu. Acésta constantia, aséta energiá demna de respectatu m' au invinsu si pe mine, acum esti libera, poti merge . . . dar' nu, nu inca . . . mai remani . . . sê te mai vedu . . . Zela, frumósa Zela! nu scii óre câ-mi pare reu câ te duci, . . . mi pare reu câ numai

binecuentu totu pasiulu, te rogu, dâ libertatea tatalui meu . . . amautului meu.

— Si a amantului teu? — intrebà Elemiru adeneu misicatu, — si daca eu indata ti-ii asiu vragi 'naintea ochilor tei?

— O! atunci asiu sarutá pulverea pe care pasiesci tu! — eschiamà fét'a cu bucuria, si cadiendu in genunchie intinse manele catra despotulu poternicu.

— Ei sunt in apropiarea ta, — dîse elu cu dulcétia — amendoii sunt ici in vecinetate, de ii doresci, poti merge sê-ii vedi

— O! Domnedieulu meu! — eschiamà serman'a féta in estasu de bucuria — o! unde sunt ei? lasa-me la ei, te rogu, pentru Domnedieu, lasa-me sê-ii vedu!

— Ei bine, — dîse elu — dar' pôte ti-á stricá bucuri'a nemarginita?

— Nu, nu, nerabdarea de a-ii vedé mi-e celu mai mare chinu.

— Remani dar' acolo unde esti.

Ea ascultá si remasa in locu.

Elemiru merse cu pasi linisciti spre o usia cea abea se vedea din intunerecu, elu batú la usia, strigá sê se deschida, usi'a se deschise 'ndata.

Erá o sala luminata.

— En, cata aici! — dîse tiranulu si pe bu-diele i negre sburá unu risu diavolescu.

— Sê fi blastematu! — strigá serman'a fêta indata ce se uitá prin usi'a deschisa si ca-diú ca mórta.

In sal'a deschisa erau duóe capete taiate, capetele tatalui si alu amantului ei.

— Ha! ha! ha! si tu nu grabesci la ei? intrebá crudulu tiranu, dar' Zela nu mai dadea respunsu.

Elu se duse la ea, o misicá, si se 'nflorá vediendu cá din sinulu ei curge sange, fiindu strepusa cu unu stiletu.

— A! a moritu serac'a, nebuna fêta a mai fostu si asta, potea sê fia marita, sê aiba unu traiu stralucitu, dar' ea nebun'a s'a sinucisu. O! ce nebuna! — dîse Elemiru si scóse stiletulu din sinulu nenorocitei Zela, se uitá la elu, apoi rise cu unu hohotu lungu :

— Ha, ha, ha, nebuna fêta a mai fostu si asta!

Pe stiletu erá scrisu :

Decatu deonestata, mai bine mórta!

Ioanu Somesianu.

Ce-va despre poterea spirituala a animalelor.

Natur'a precátu e de marétia in lumea materiala, pre atát'a e de admirabila in cea spirituala. Minunatele urme ale activitatii spiritului uman le aflámu pretotíndine. Déca privimu mai de aprópe viéti'a spirituala a animalelor, si nevrendu ne cuprinde unu feliu de admiratiune. Abea este vre o însusire (nu spirituala mai inalta) umana care sê nu o aflámu in gradu mai mare ori mai mícu si la animale, ba inca ade-seori in o mesura mai mare. Nu voimu a ne lasá aci la o analiza mai adanca a acestei teme, din cauza cá neci spatiulu pretiuitului nostru jurnalul nu ne iérta, dara neci nu voimu a abusá de paciinti'a stimatiloru cetitori. Destulu sê fie aci a amintí numai câte-va din evenimentele mai renumite ce atingu acestu objeptu din asia numita „imperati'a animalelor.“

Dintra tóte însusirile animalelor fara in-doiéla mai frumósa si mai nobila e : *iubirea*, si deschilinitu *iubirea parintiésca* si cea *familiara* in care privintia potu sierbí de modelu si chiaru omenimei. Cátu si-iubescu de tare animalele puii? . . . e lucru cunoscutu. Pasaruic'a *colibri* abea este mai mare decâtu o albina, are frica si de cea mai mica susuratura, si totusi vediendu-si cuibulu cu puitii in periclu, e gata a-lu aperá pana la mórte facia si cu celu mai infioratoriu inimicu. Esemple de *amórea conjugala* inca avem destule dintre animele; asié leulu fiindu leonea ranita, cu cea mai mare finétia si parere de reu o impregiura netediendu-o cu capulu : éra acésta candu vede pre leu legatu urla pana la asurdire. Amórea porumbilor si a turturiceii a devenitu de proverbiu. — Dara esemplulu celu mai frumosu alu incantatórei vietii sociale lu-aflámu la *papagaele* din America. Iubirea imprumutata a parchiloru din acestu soiú e atátu de mare, cátu nu se mai potu desparti un'a de alt'a. Intra aceste domnesce cea mai frumósa cointielegere; dupa cum ni spune *Schomburgk* deca manca un'a, cealalta inca manca. Déca una se scalda, cea-lalta vighéza, déca un'a e morbósa cealalta se ingrisesce de nutrementu, si ori cátu de multe sê fie pe vre unu arbore parchile totudeauna siedu langa olalta, ba mórtea uneia causéza mórte si celei alalte.

Si de *iubirea fratiésca* inca aflámu esemple frumóse la animale. Asia tierenii mai alesu a Rusiei ni spunu cá puiulu de ursu acú de unu anu implinesce calitatea sierbitórei si a ingrigitórei facia cu fratiorii sei mai mititei; ii pórtá, li dá de mancatu, îi adórme s. a.

Dintra însusirile cari le vedemu si la animale alu doile locu lu-cuprinde *recunoscinti'a* si *alipirea* fara pareche. Aci se cuvine a aminti mai antáiu *canii*, carii ni dau cele mai invederate documinte in acesta privintia. Canele e celu mai nedespartiveru sotiu alu omenimei. Acesta omului e concaletoriu si portatoriu de sarcina, paditoriu sinceru alu vietiei si averei lui; acesta pre langa altele e portatoriu de epistole, pescuitoriu, jucatoriu de domino si animalulu scutitoriu al vietiei omenilor cari ratecescu pe muntele S. Bernard . . . Paciinti'a, ascultarea si credinti'a lui, daru mai alesu *cunoscinti'a de locu* si *tempu* precumu si *memori'a* su demne de admiratu. Binefacerea primita nu o uita de feliu. Pe domnulu seu, séu ucigatoriuulu acestuia lu-cunosce si dintra o mie. Avereá séu copilasiulu concreditu scutintiei sale lu-ápera pana la mórte, — se culca pe mormentulu domnului seu si acole, — acole pere de fóme si sete! Dar

ce e mai minunatu in elu e aceea, câ pre inimiculu seu gâd'a lu-cunósce departe de si nu l'a mai vediutu neci candu si lu-incungiura. — Unde vedemu noi in natura atâte insusîri concentrate? . . . Recunoscintî'a leului in privintî'a sclavului ce-i scóse spinele din talpa e cunoscuta. — Mai de aprópe mâtielile zuaviloru mórtea domniloru sei o au resplatitu prin aceea câ pre ucigatori i-au sdariatu si muscatu infioratoriu.

Renumitululu *Trenc* fiindu in inchisóre a prinsu si inblandítu unu siórece micutiú, si si-a petrecutu la olalta mai multu tempu, — candu odata fu alungatu din chilia, animalulu credintiosu atátu s'a intorsu pre langa usia, pana ce éراسi a scapatu la binefacatoriulu seu; dar dupa ce si adou'a óra fu prinsu si inchisu in calitca, de superare nu a mai potutu mancá, si a treia dí, a incetatu a mai trái.

In castrele lui Antigoruse aflá unu indianu negutiatoriu de Elefanti. Feme'a acestuia din intemplanare favorisá fórté unui dintra elefanti. Se intemplaná odata, de feme'a in urmarea nascerii deveni morbósa, si fiindu câ nu putea sê aiba grige de pruncutiú, cu vórbe si semne lu-recomendá ingrigirei elefantului amintitu, — si intieleptulu, recunoscatoriulu animalu pricependu-i vointî'a, de aci incolo numai silitu s'a departatu de leaganu, — neci mancá nu putea fara ca sê-lu véda; de plangea lu-leganá, éra déca dormiá lu-aperá de musce.

Ce se atinge de *istetime* si *imitare*, lauulu se cuvine maimutiiloru. Aceste suntu in stare de a imitá si cele mai grele miscári a omeniloru. Intemplanarea maimutiei cu briciulu, a tieranului vendietoriu de frupte s. a. sunt cunoscute din destulu. Maimutiile cu inimicii sei tienu batalia formalá. Arm'a li-e bastonulu si petrile.

Istetimea vulpei asisderea o predica mii si mii de istorióre. Cu câta maiestrie si astutíme si-scie incungiurá curs'a si lipsi de poterea atragatórie? ni spunu venatorii. Locurile necunoscute dar mai alesu acele unde erá sê o patiesca le incungiura de departe, si déca cumuva o gonescu in unu locu, si cêrca altulu, — e de principiulu „ubi bene ibi patria“.

Elefantulu, calulu si ursulu inblandítu inca ni arata o insusîre mai necredívera. Dara dintra tóte abea este animalu a caruia istetime, memoria si simpatia (sintire) sê póta concurge cu cea a *papagaielor*. Tusescu, casca, strenuta ridu, si suspina intogma ca omenii.

(Finea va urmá.)

Suveniru si impresiuni de caletoria.

IV.

Dar am uitatatu sê spunu, câ noi totu odata mergeamu sê asistámu si la Adunarea generala a Reuniunii transilvane. Dar mi-se va iertá si mie acestu usioru pecatu, câ-ci noi inca trebuie sê-i iertámu Reuniunii. . .

La podulu Simerei sieduramu o óra. Eu me mestecai intre aceea intre nesce ómeni, cari sieceau pe o bérna langa podu. De pe faciele lor se parea, câ desbatu nesce lucruri momentóse. Ei vorbiau de necasurile lor.

Ceea de ce me miram erá, câ nu vedeam cerculandu prin manile lor neci o sticla cu rachiú, cu atátu mai vertosu câ otelulu, séu pe limb'a poporului cárcium'a erá numai aci.

— Buna demanetia! desbateti lucruri grele, nu pré sunteti cu voia!

— Buna-ti fia anim'a domnisorule!

— Apare câ ai fi romanu de ai nostri, — dise unu betranu.

— Da.

— Domnulu te tiená. Acum macaru d'asiu mori, câ-ci am ajunsu sê vedu si din romani domni.

Apoi infirai cu densii unu discursu interesantu si in fine vorbindu despre economia, mi-aretara cu intristare valea Sargentului si a Muresiului, unde nu vedeai alta decátu o mare de nisipu, ce-lu aruncase peste campuri teribilele inundatiuni. Numai ici si colea se mai vedea câte o *oasa* verde, ce scapase neatinsa de furi'a elemintelor, séu care a potutu sê se mai redice, dupa ce a fostu asternuta odata la pamentu. Abié m'am potutu retiené sê nu versu lacrime vediendu aceste.

— Dar de unde esti dsiorule? — intrebá betranulu.

— Da numai colea de la Hatiegu.

— Ei d'apoi câ noi suntemu totu de pe o tíera. Ddieu sê-ti deie bine, câtu ti-poftesce anim'a. Dta nu esti insuratu?

— A! da, de unde?

— Vedi eu ti-asiu spune un'a.

— A! mosiule dóra vrei sê me insori?

— Da inca cum! Aice la noi este unu un-guru, vedi asié se tiene elu, dar altcum e romanu de nascere. Eu am cunoscutu pe mosiulu seu, fia iertatu, câ-ci am petrecutu multe dile bune cu elu. Acestu-a e avutu si are acum o féta mare ca o flore, si am auditu câ nu s'ar duce bucurosu dupa altu ne-amu, fâra numai dupa unu romanu. O! ce mai parechia ati fi

amendoi. Dieu dsiorule cand ai vedé-o si te-ar vedé, n'ati mai dice neci unulu ba.

Societatea noastra la aceste indata luá unu aeru mai viu si incepuramu a ride de vorbele naive ale bunului betranu.

Pe cand erá sè-mi 'aratu si eu interesulu si sè me facu a intrebá mai d'aprope — dar vedi, nu pentru câ *dóra*, ci pentru câ *éca* sè facu si eu vorba si hazu — semtu, câ ore-cine me atinge linu pe umere, adresandu-se cu unu : domnule!

Erá unu ungru jude cercualu, cum am aflatu dupa aceea, dar sè nu cugetati câ celu cu fet'a ca o flore. Me intréba, deca nu me ducu la Hatiegu si deca nu am lipsa de o trasura care-mi stá spre dispusetiune, câ-ci dlu Comite Supremu alu Hunedórei a ordinaru ca sè stea mai multe trasure spre dispusetiunea celor cari vor merge la adunarea generala la Hatiegu, si venindu pana aci diliginti'a séu carulu iute nu vor avé ocaziune sè tréca numai decátu la Hatiegu, unde nu merge neci diliginti'a neci carulu iute.

I multiamii pentru atentiune si plecaramu.
Arone Densusianu.

Fondarea Romei.

(Vedi si ilustratiunea de pe pagin'a 132.)

Roma numita si cetatea eterna fu fondata prin fratii Romulu si Remu, nascuti din semintia regésea. Mum'a loru fu Rhea Silvi'a fiic'a lui Numitor regele Albalongei. Istoricii antici li deducu originea chiar de la Enea bravulu rege alu Troiei. — Trecandu aci evenimentele si fasele prin cari trecura acesti individi de la nascere pana in etatea loru barbatésea precum si istoria cetatii Albalong'a, loculu domnirii stramosiului loru, multu putinu tuturor cunoscuta, — incepemu de adreptulu cu intemeierea Romei devenite mai tardiu domn'a lumii intregi.

Scimu câ dupa ce fratii Romulu si Remu reasiediara pre Numitor mosiulu loru in tronu, in semnu de multiamita capatara de la acesta libertate si ajutoriu de a redicá o cetate in loculu unde fura espusi ei la perire. Loculu fu muntele Palatinu pe tarmii fluviului Tibru. Aci incepura ei cu ai sei edificarea la anulu de la facerea lumii dupa periodulu Julianu 3961, inainte de Christu 753, éra dupa ruina Troiei 431; XI. cal. mai. Dar abea se apucara de lucru fratii devenira in cërta din caus'a numirii cetatii. urmarea fu mórtea lu i Remu si numirea ei de Rom'a.

Cetatea in inceputu avea forma patrangulara si cuprindea in sine cam la o mie de case

ori mai bine disu colibe, pentruca si chiaru palatiulu lui Romulu erá acoperitu cu paie. Periferi'a ei erá de $\frac{1}{2}$ de óra, éra a tienutului ce se tienea de ea, cam de 4. — Dar fiindca locuitorii veniti de bunavoe din Albalonga erau putini, Romulu pentru ca sè-si castige poporu, cetatea sa si-o facu locu de asilu, prin ce inadeveru poporatiunea se inmultí frumusu, câtu peste putinu nrulu ei se suí pana la 4000 de ómeni, pe carii Romulu — devenitu acum imperatoriulu loru -- pentru mantienerea ordinei ei impartí in 3 triburi, fie-care tribu in 10 curii. — mai incolo pentru aperarea statului compuse o armia de 300 calareti alesi numiti *celerés*, care totodata in tempu de pace sierbea de garda.

Noii cetatieni acú duceau lipsa de femei. Vecinii sciindu-i de nescé adunature de prin tóte partile nu voiau a intrá in legatura conjugalá cu astufeliu de ómeni. Romulu inse se ingrighi si de acestu defectu prin aceea, câ concesse la ai sei rapirea ficeloru vecine venite la serbatórea lui Neptun, data de catra elu anume spre acestu scopu; 700 de virgine fura rapite cu acésta ocaziune, intra cari numai una cu numele Hersili'a fu femeia. Fric'a ce le cuprinse la acestu evenimentu neasteptatu li-o resfirá numai decátu vorbele cele frumóse si mângaiatóre ale lui Romulu: „Voi sunteti rapite — díse elu intre altele — pentru ca sè duceti o viétia fericita in acesta cetate noua, a careia radiemu si marire o sè fiti voi. Voue vi-e spre mai mare onóre câ sunteti rapite, decátu câ a-ti fi venitu aici urmandu legea de totu comuna a casatoriei. Au nu au fostu acésta sórtea mai multoru eroine grecesei? Credeti-mi mie câ eu me voiu ingrighi ca voi la barbatii vostri sè aflatu tóte comoditatile casei parintiesci. Alinati-ve dara máni'a si nu pregetati a vi doná anim'a acelorlu individi, carii rapirea voastra o au cugetatu de necesaria pentru fericirea loru“.

Aceste cuvinte putine, ni spunu istoricii, câ fura destule spre a liniscí si impacá anim'a incinteloru fetióre, dara neci decum spre a inblandí furi'a parintiloru si fratieloru loru. Inzadaru fura tote tractárilé de pace cu acestia; poporele vecine voiau resbuuare; nedreptatea facuta lor o cugetau mai pre susu de tóte care nu póte sè o spele decátu numai sange!

Cei d'antáiu carii apucara armele fura *Ceninensii* cu ducele loru *Acron*, acestia inse fura invinsi, capital'a loru darimata, éra locuitorii straportati la Rom'a. Romulu in semnu de multiamita pentru invingere aradicá o beserica pompósa pe muntele Saturnu in onórea lui Jupiter Teretriu!

lasă de datin'a dtale cea laudatore? E de multu de cand ni totu promiti invingeri si pana acuma nu ni-ai datu decâtu sperantie.

— La tota intemplantia, dîse maresialulu, si supunendu că pana acuma nu ti-am datu decâtu sperantie, totusi am facutu mai multu pentru Mta decâtu fratele Mtale, regele; că-ci densulu departe ca sê-ti deie celu putînu sperantie, ti-rapi chiar si vietî'a.

— Eh! principe, respunse Gaston facandu din palma pumnu, credi că vietî'a clironomului ar fi fostu candva în jocu? Intemple-se ce se va intemplă, eu sum siguru că pentru mine si inea pentru trei persône totdeauna voi esoperă pace.

Maresialulu surise cu amaru si fara a respunde ce-va principelui, vini catra noi si dîse :

— Éca, suntemu numai la inceputu si omulu nostru e acuma cu frie'a 'n spate. Spune că densulu cu trei ensi va fugi. Dar neci dlu Rieux, neci dlu Moret nu-i vor urmă.

Noi respunseramu că siguru nu.

— E bine, continuă maresialulu principe, uniti-ve dar cu mine; că-ci inea astadi trebuie sê inaintâmu atât'a ca sê vedemu sabia în man'a lui.

În minutulu acela ni anunciara că au vediutu armat'a maresialului Schomberg esîndu din padure si apropiandu-se catra noi.

— Sê mergemu domniloru, dîse maresialulu principe, fie-care la loculul seu, minutulu a sositu.

Trebuia sê trecemu pe unu punte de peste unu riurelu; amu fi potutu include calea, dar nime n'a cugetatu la acea. Planulu lui Schomberg din contra eră sê ne lase pe noi a inaintă pana la armat'a de reserva, care eră ordinata de catra elu pe acelu locu tiepisiu, unde ai gasitu pe sermanulu meu staulariu.

Trecandu puntea, ocupai postulu meu la arip'a stanga, a carei comandare eră concredita mie.

Acêsta eră, precum scii, cea d'antăia batalia la care luai parte. Me grabii a demonstră, că eu tôte că sum de unu sange cu principele, totusi sangele meu e mai ferbinte decâtu alu lui. Dadui de o trupa de carabinieri si o combatui de locu.

Deosobitu observai acelu oficeriu, cu care te 'ntalnu în ser'a bataliei.

Se pareca a fi unu cavaleru bravu, carele în focu eră moderatu ca si cand ar fi fostu la parada. Me apropiai cu calulu catra elu si am descarcatu pistolulu a supra lui, — dar, precum ti-spuse, nu nimerii decâtu pên'a palarii sale. Elu puscă inderetru. Eu sentieam ca si cand cine-va mi-ar fi datu cu pumnulu în cóst'a stanga; fara a sei ce e, puscă man'a acolo si retragandu-o eră plina de sange.

Totu în minutulu acela, fara ca sê sentiescu dorere, ce-va noru rosiiu trecu inaintea ochiloru mei; pamentulu se intorcea cu mine. Calulu meu se miscă, eu nu potui neci a-lu impedece, neci a-lu urmă. Sentieam

cum cadui din sieua. Steigaiu: „Ajutoriu lui Bourbon!“ si losînai cugetandu la tine.

Inchidiendu-mi ochii, mi se pareca că batalia curge cu mai multu focu si par' că vedeam trecand inaintea ochiloru mei o perdeua de flacara.

Fara indoiela polonii mei me dusera; că-ci din momentulu acestu-a pana ce vini érași în ori, în departare de diumetate mila în caruti'a fratelui meu, nu setu nimica despre cele intemplate în giurulu meu.

Infricosiatele doreri me desceptara. Mi-deschisei ochii si vediui caruti'a incungiurata de o multime de omeni, cari vorbeau cu multa cariositate. Intielesci că se svatuiiau unde sê me duca?

Mi-adusei a minte, că sor'a unui amicu bunu alu meu, domn'a de Ventadour e abatésa în giurulu acela. Mi-am reculesu tote poterile, me radicaî din caruti'a si demandai sê me duca la domn'a de Ventadour.

Vedi dara, că admirabil'a ta atragere, te-a condusu chiar în urm'a mea si nu tu esti de vina că nu m'ai gasitu.

Dorerea me desceptă din lesînare si de dorere cadui érași în lesînare.

Nu setu cine m'a introdusu la domn'a de Ventadour; dar desceptandu-me me affaiu într' unu patu escelinte; dar într' o casulia suterana. La patulu meu eră mediculu din monastire si inea cine-va, carele vediandu că-mi deschidu ochii, mi-dîse lim :

— Nu spune cine esti!

Precum cea de pe urma suveniru asié si cea d'antăia cugetare a mea erai tu. Cautai în giuru de mine de nu te voi diari unde-va? Dar nu vediui decâtu totu fetie straine, între aceste pe unu omu cu bratiulu sufuleatu si cu manile sangeose. Acela eră mediculu carele grigea de mine.

Mi-inchisei ochii de nou.

În decursulu acestei nopti viniși tu în monastire si de frie'a de Cardinalulu ti-spusera, că nu n'au vediutu.

Asié tu n'ai sciutu că eu traiescu; neci eu că tu ai vinitu Mai nu ne-amu atiasu, fara ca sê ne fi vediutu.

În cele patru spre diece zile urmatore dupa ran'a mea mea n'am sciutu nimica despre cele intemplate cu mine. Nu eră acêsta vindecare, ci o stare la us'a mormentului.

În fine juneti'a si tari'a temperaturi mele me ajutara; sentii o atare intenerire în membrele mele lancedite si din minutulu acela mediculu mi-spuse că sum mantuitu.

Dar sub ce conditiune! Iaca nu voi vorbi si daca nu voiu parasî patulu meu si daca nu voiu luă neci o parte în vietî'a din afara. Adcea numai sub acea conditiune mai traiam, daca o luna séu sieso septemani voiu fi fara vietia. (Va urmă.)

Dintela indreita pentru invelitoare de patu.

Materialulu : Atia alba, resucita tare pentru indreitu s'eu asié numit'a atia de legatu bunbi.

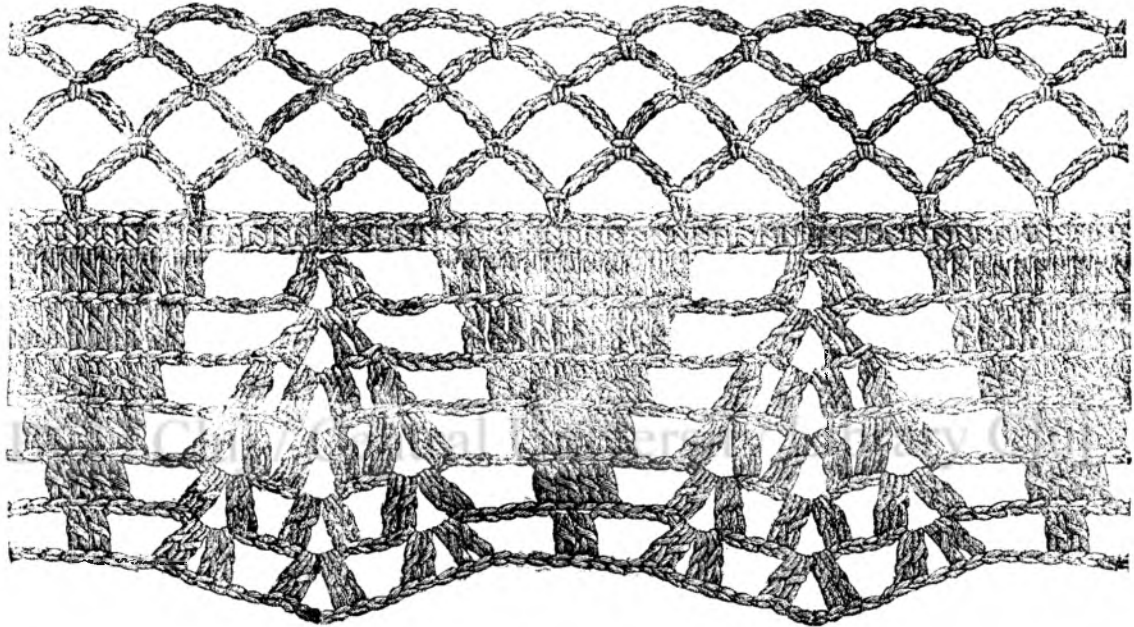
Dintel'a (Spitze, esipke) se indreesece (häckeln) de-alungulu, totu de una si aceea-si lature; firulu dara trebue taiatu la fie-care intorsetura si la loculul destinatu pentru inceperca intorseturei noue lu-aplicâmu éراسi.

La adausulu gatitu pentru lungimea întreaga a dintel'ei indreimu mai antâiu partea de josu a dintel'ei, care constâ din parti dese si rare. Descrierea intorseturelor o incepemu cu o parte rara.

Intorsetur'a antâia : unu ochiu de bătutia (Stäbchenmasche), * 3 ochi aerini (Luftmasche) cu cari sarimu peste trei ochi ai adausului; 2 ochi de b. in ochiulu urmatoriu; 2 ochi aer. 2 ochi de b. in ochiulu urmato-

urmatori; 3 o. a., 8 o. de b. pe cei 10 o. de b. a intorseturei mai dinainte, asié ca din acesti din urma si aci de fie-care parte s'eu remana unulu liberu, — de la * se repetiesce.

Intor. a patr'a : 1 o. de b. in 1 o. de b. a intorseturei de mai înainte; * 3 o. a. 2 o. de b. in celu d'antâiu o. de b. acelor 2 o. indreiti in unulu din intorsetur'a de mai înainte; 2 o. a., 2 o. de b., 2 o. a., 2 o. de b., acesti 4 o. de b. in giurulu celor 2 o. a., statatori între cei de doue ori doi o. de b. a intorseturei de mai înainte; 2 o. a., 2 o. de b. in celu d'antâiu a 2 o. de b. indreiti in unulu; 2 o. a., 2 o. de b. in alu doile o. de b.; 3 o. a., 6 o. de b. pe cei 8 o. de b. a intorseturei de mai înainte, dintre cari si aci de fie care lature, câte unulu remane liberu — de la * se repetiesce.

riu alu adausului; 3 ochi a. cu cari éراسi sarimu 3 ochi; in 12 ochi mai de aproape ai intorseturei adausului totdeauna 1 ochiu de b. — de la * se repetiesce pana la finea intorseturei.

Intorsetur'a a dou'a : unu ochiu de b. intr' unu ochiu de b. alu intorseturei dinainte; * 4 ochi aer. 2 ochi de b. 2 ochi aer. si inca doi ochi de b., acesti patru ochi de b. in giurulu acelor doi ochi aer. statatori între cei de doue ori doi ochi de b. ai intorseturei de mai înainte; 4 ochi a. 10 o. de b. pe cei 12 ochi de b. ai intorseturei de mai înainte, asié ca pe fie care parte câte unulu din cei 12 ochi s'eu remana liberu, — de la * le repetîmu.

Intorsetur'a a treia : 1 o. de b. intr' unu o. de b. alu intorseturei de mai înainte; * 3 o. a., 2 o. de b. in cei 4 ochi a. ai arcului celui mai de aproape, 2 o. a.; 2 o. de b., 2 o. a.; si inca 2 o. de b., acesti 4 o. de b. in giurulu celor 2 o. mai de aproape a intorseturei mai dinainte; 2 o. a., 2 o. de b. in celu d'antâiu din cei 4 o. a.

Intor. a cincea : 1 o. de b. in 1 o. de b. a intorseturei de mai înainte; * 3 o. a., + 2 o. de b., 2 o. a. si inca 2 o. de b. in cea mai de aproape gaura dintre cei 4 o. de b., 2 o. a.; de la + facemu tota acesta inca de doue ori precum arata si figur'a aici adusa. Cu ocaziunea repetîrei a dou'a in locu de 2 o. a. indreimu 3, mai facandu inca dupa acesta in cei 4 o. mediulocii dintre cei 6 o. de b. a intorsaturei mai dinainte câte unu ochiu de b. — de la * se repetiesce.

Intor. a siese : ca si intorsetur'a a cincea, cu acea deosebire câ între grupele statatôre din 4 o. de b. despartîte prin 2 o. a. a intorseturei de mai înainte — indreimu 3 o. a. si langa cei 4 o. de b. maruntî numai 2 o. de b.

In fine in ochii adausului mai antâiu indreimu o intorsetura statatôre din ochi tari, dupa acea inca 4 intorseture de arcu cu ochi a., dintre cari fie-care arcu constâ din 5 o. a.

Ce e nou ?

** (Diet'a Ungariei) e conchiamata pe 10 decembrie c. n. la Pesta si o va deschide Maiestatea Sa in persoana.

** (Societatea literaria romana din Bucovina) in sedinti'a sa din 1/13 septembrie a primitu cu bucuria scrisoarea Asociatiunii Aradane in privinti'a unificării ortograficelor romane si s'a decisu a se raspunde, cumca din partea Comitetului Societății se pregatescu propunerile in privinti'a asta catra Adunarea generala a Societății, care se va tinea in Ianuarius anulu 1866.

** (Totu in sedinti'a acesta) a Societății numite cassariulu a referatu că Societatea are pana acuma 4700 fl. in obligatiuni, 231 fl. 17 cr. si 32 galbeni bani gata. Va sê dica : Societatea din Bucovina are cu multu mai puțin capitalu decâtu Asociatiunea Transilvana si totusi Societatea are acuma o foia, ér Asociatiunea, in contra dorintiei comune, nu mai incepe foia proipectata, că-ci — precum ni se spune — *nare bani*. Curiosu !

** (Constantinu Ioanociciu) fostulu consiliariu de scole in disponibilitate a repausatu la 8 sept. in Mènes.

** (Fostulu ministru d. Telu) trecu in dăile aceste p'alice la Viena.

** (Dlu Paulu Vela Ventrariulu) unulu dintre cei mai bravi profesori ai gimnasiului de Beiusiu e strapusu de profesoru la preparandia si prefectu in seminariulu romanu de Oradea-mare.

** (Cas'a tierii) in care deputatii vor tinea sedintiele dictale se zidesce cu diliginti'a mare. Cam la optu sute de omeni luera la ea pana sêr'a tardu si se vorbese, că d'acuma nainte vor luera si noptea la lumina' a facielor, că-ci pana in 20 noiembrie vor sê o gate. Sa'la in care se va tinea diet'a, va fi cu 29 stangeni □ mai mare decâtu a redutului.

** (Dimitriu Grauru) paroculu si protopopulu din Beleanu a repausatu.

Literatura si arte.

** (Asociatiunea din Aradu) face cunoscutu tuturor literatilor romani, că terminulu pentru elucierarea opului istoricu : „Inceputulu, decaderea si renascerea romanismului in orientu“ care va fi premiatu din partea Ilustrei familie de Mocioni cu 100 galbeni, e prelungitu pana la tempulu adunarei generale din anulu 1866 luna lui maiu.

** (Buletinulu instructiunii publice) este titlulu unei noue foi periodice, ce ese la Bucuresei sub auspiciulu ministrului cultelor si sub redactiunea dlui Vasiliu Alesandrescu Urechia, in fie-care luna de doue ori, in brosiure de câte patru côle. Salutânu cu bucuria acesta foia pe campulu literaturii noastre !

** (Premiu) Totu in foia acesta cetimu, că ministrulu cultelor din Romania a defiptu 100 galbeni ca premiu pentru o carte de lectura pentru scolele primarie, in care sê se cuprinda cunoseintiele cele mai de lipsa pentru vietia practica. Terminulu e 31 maiu 1866.

** (La Galati) sub redactiunea cutarui Strasser va esi in limb'a romana si cea nemtiésca unu jurnalul intitulatu : „Jurnalul de Galati“.

— (Musica romana.) Ni s'a tranisgu doue frumose colectiuni de piese musicale romane. Una de A. Deprosse in Hamburg, cu mai multe arie, si hore din Romania, precum „Vin' de me iubesece“ ; „Sub o culme de cetate“ — „Pe o stanca négra“, „Vacarescu“ si alte mai multe melodie frumose de cantatu. Pr. 1 fl. 64 cr. A doua brosiura cu melodie romane pe fortepianu transcrise de J. A. Vaebmann. Pr. 1 fl. 5 cr. — Amendoe se afla de vendiare la Rózsavölgyi in Pesta.

Găcitura numerica.

1. 4. 9. 7. Planta care ne nutresee ;
3. 10. 5. 11. 9. La mesuri se folosesece ;
9. 2. 12. 11. 14. Beliduce renumitu ;
8. 4. 7. 12. 14. Fin prin tata omoritu ;
8. 10. 9. 7. Cu acest'a se incingu ;
9. 14. 4. 7. Multi prin est'a se destingu.
1—14. {Unu barbatu multu meritatu,
 }Sê traiésca indelungatu.

Gedeonu B—nu.

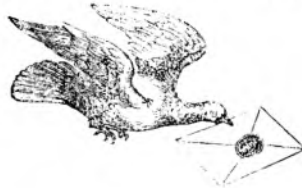
Deslegarea găciturii numerice din nrulu 9 :

Simeonu Barnuti

Deslegare buna primiramu de la dómnele : Elena Papiu nascuta Piso, Amalia Androu Galbinescu, Ana Grigorescu n. Fodoru, Sofia Florescu n. Muresianu ; de la domniórele : Viora Castelanu, Irima Micanu, Elena Popescu, Emilia Pescariu, si de la domii : Vasiliu Pop, Georgiu Lorintiu, Jova Popovicu.

Deslegarea găciturii din nr. 8 ni-a mai tramis'o domnióra Maria Cerneti.

POST'A REDACTIUNEI.

Blasiu. Te rogânu se ni tramiti portretulu cerutu.

Simleu. Facutu-ai pasi pentru portretulu lui B. ? ca-ci altelu ne vomu adresá la altulu.

Cernanti. Tramite-ni catu mai curendu cele corute !

Sancelu. Ve rogânu se supliniti inca 1 fl.

Acia. Tramite-ni-o si de va coresponde foiei nostre, vomu publicá-o nesmintitu.

Domnii aceia a caror abonaminte vor espirá cu nrulu vinitoriu sunt rogati a le renoi catu mai curendu, că-ci scóterea foiei nostre constandu sume enorme, nu potemu tipari multe esemplare de prisosu, si asié ne tenemu că mai tardu — chiar ca in triluniulu trecut — nu vomu mai poté sierbi cu esemplare complete !

Proprietariu, redactoru respundiatoriu si editoriu : **IOSIFU VULCANU.**

S'a tiparitu in Pesta 1865, prin Alesandru Koesi in (tipografi'a lui Érkövi, Galgóczi si Koesi.) Pinti'a de pesci Nr. 9.